

„ЗАСТАВА“ излази трипут у недељу, средом, петком и недељом.

Цена је на годину 12 ф. ор. на по год. 6 ф. ор. на четврт године 3 ф. ор. на месец 1 ф. ор. а. пред. за Аустрију, а за Србију на годину 120 гроша на по год. 60, а на четврт године 30. гроша.

# ЗАСТАВА.

Огласи се ратују по количини врта, које из гармонта заузимају, и за сваку врту плаћа се увек по 6 ков., за жиг увек по 30 н. Дописи се шаљу уредништву, а предшта и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у кући број 858. код „златног једнорога.“

Број 120.

У Новоме Саду у среду 14. октобра 1870.

Год. V.

У НОВОМ САДУ 13. октобра.

Што дуже траје неизвесност о томе: шта ће најпосле бити од француско-пруског рата; хоће ли се завршити са миром и то пре но што се почне лубардање Париза, то све више комбинација о миру поничу по европској журналистици. Многи се надају да ће се већ једанпут мир закључити, јер сад и она страна, која је до сад осуђавала својим претераним захтевима сваки покушај да се мир закључи, сад је и та страна, наиме Пруска попустљивија и жели и сама мир, јер се околности неповољно по њу обрађују, те је приморавају на попуштање које се најбоље увиђа из пруских листова, који сад већ више не траже тако одлучно утврђење Елзаса и Лотринга осталој Немачкој као главни услов мира, као што су досад захтевали.

Да су у главном пруском војском стану попустљивији постали то се може закључити већ из тога самог факта, што се европска дипломатија решила да формално посредује у корист мира. Да дипломатији није познато, да и Пруска једва чека мир, неби се смела усудити на тај корак. Овако пак, — као што јавља „Кор. Варенс.“ — Енглеска је ратујућим странама званично саветовала да се прекине рат и то што пре, те да се учини примирје, како би се дала могућност Француској да може сазвати законодавно тело, с којим би се онда имао мир закључити. Да се овај корак Енглеске подпомогне и од осталих неутралних сила, обратио се кабинет енглески на Русију, Италију и Аустро-Угарску, захтевајући од ових, да је у њеном усиљавању око успостављања мира европског потпомогну. Шта ће одговорити Русија и Италија не зна се још, према се може веровати у то, да ће и оне потпомоћи тај корак Енглеске, пошто је мир потреба така коју и те силе врло јако осећају. Аустро-угарска пак од своје стране већ је жељна Енглеске одговорила с тим, што је одмах предлог енглеске и код француске и код пруске владе подпомогла „топло заузимајући се“ за примирје. Дали ће и овај „покушај“ за успостављање мира остати празним покушајем као и сви досадашњи што су остали, видиће се до који дан. Сад се пак не може ништа извесно рећи у том погледу, само се може констатовати, да дипломатија своју радњу живље развија по што је досад чинила, што се огледа јако у непрестаним учестаним путовањима посредника за мир. То пак свакојако стоји, да су се Пруси нешто мало проварили у рачуну свом кад су пропустили прилику после предаје Наполеоновог код Седана да закључе мир, надајући се да ће лако моћи у Париз ући, и одакле диктирати мир Француској, што би очевидно по интересе Пруске много повољније било. Сад пак видиће да се у Париз неможе тако лако, као што су они мислили, и осећајући грдан уштрб који им наноси ово отезање рата, којег су мислили одмах после Седана на брзо завршити, неће се сигурно толико шепурити као до сад него ће радо употребити прилику која им се пружа, да се из невоље извуку, у коју их је увукла њихова надутост.

Могуће је пак да ће се питање о миру решити у свези са другим једним питањем, које је Русија изнела на тапет, са питањем развијене парижког трактата, и ако не стоје та два питања ни у каквој видљивој свези. Русија никако не напушта покренуту мисао о сазиву конгреса, који би ово последње питање решио. Кнез Горчаков употребљује сваку прилику да се тај конгрес састане, и најновије вести о томе воде, да је и лорд Гренвил и Вајот наклоњен у тој ствари Русији. Италија напротив није ни мало наклоњена пројектованом конгресу том, јер се боји да би се на њему и питање о Риму могло покренути, и то решити на штету њену. Међу тим ако се и Пруска — за чим се још чека — израви за конгрес, то ће се овај састати.

Међу тим се у Француској ратује и даље. Вести које о бојевима под Паризом јављају противрече једна другој већ и по самим изворима од куда долазе. Француске вести говоре о својим победама, пруске пак о својим, или бар порицу особити успех француског оружја. По сад је већ констатована та истина да су Французи у малим бојевима понајвише срећни били, као и то да је немачка опсадна војска од бедема париски потиснута. У самом Паризу пак одушевљење и вера у победу француског оружја тако је јако, да нико не сме ни просло-

вити што о миру нарочито у смислу Бизмаркови услова. Остале вести нису тако важне да би могле имати каква утицаја на констелацију спољне политике, најмање пак та вест, да је папа пустио на јавност извештај, у коме набраја сво послове које је концил посвршио, и којим јавља да се концил одгађа због тога што је талијанска војска ушла у Рим, те спречила слободу (!) која је нужна за радњу концилоку. Кад дође, воли се у извештају видети тренутак, онда ће се концил опет сазвати.

У цислитави још једнако метеж траје. Влада бечка неможејући јасна програма није ни у једној страни смела потражити ослона, ишчекујући ваљда на то, да програм стави онда кад се комплетује рајхрат те да у њему види на коју ће страну. Видећи пак сад, да од изравања са Чесима у правцу у ком је она хтела видети остварено изравање, нема ништа, решила се да се сложи са уставованом странком, и тога ради понудила се истој странци у Ческој да ће је потпомоћи при изборима за рајхрат, ако јој странка та уступи половину гласова из курије. По како је на челу уставоване странке кнез Ауерсперг највећи противник данашње бечке владе, те је речена странка одбила ту понуду. Тај осуђени покушај споразумљива можда ће и бити повод те је поникао програм министарства Потодковог, који би по „П. Л.“ оваки био: велико попуштање Пољацима, уједно и раширење аутономије осталих народности; расцепљење немачке уставоване већине у рајхрату с тим, што би се образовала средња странка једна, које би чланови били заступницих мелопоседиштва; у конфесионалним стварма да се не ради ништа, како би Тиролици и феудалци остали у рајхрату; да се у министарству не чине никакве измене, док се сабори опет не састану, и што скорије да се опет одлучно преговора са чешким сабором. Овако мисли Потодкови учврстити пољуљану из корена, монархију аустро-угарску.

Угарски сабор одпоче је у пр. суботу држати своје седнице. На другом месту овога листа има извод прве седнице, у којој је главна дебата вођена услед затвора — Милетићева.

## ИМУНИТЕТ и „ПЕСТЕР ЛОЈД.“

Као што се и очекивати могло, поступак са Милетићем учинио је велику сензацију у јавном мњењу у Угарској, што се најбоље огледа у пештанским журналима, који о томе, сваки са свога гледишта пишу. Да ће и у првим седницама угарског сабора, која се данас отвара, поводом тим, што је Милетић затворен пре него што је сабору извршио пресуду до знања поднесево, бити жестоко препречено о томе, да ли је поступак са Милетићем с погледом на право неповредљивости које као посланик ужива коректан или не — о томе нема сумње.

Под имунитетом — правом неповредљивости посланичке — разумева се то: да посланик не сме нико, ни суд ма било на какву тужбу увести на одговор, и с тим му прочити, или и само сметати вршењу његовог законодавног позива, докле год сабор то недопусти. Основ имунитету лежи у томе, што је позив законодавца тако замашан и свет, да према огромној одговорности коју законодавац на себи као такав носи, и према задањи законодавства, која је прва и најветија у свакој држави, све друго одговорности и ствари спореднијег су значаја, и тек по довршењу те прве задање могу остале као споредније окупирати време и особу законодавцу. Да би се дакле држави ујамчило преимућство старања на то поважавих чланова њенах, да би се ујамчило то: да се опште државне ствари у корист државе пре свега и што боље решавају, тражи се начин којим ће се то што боље осигурати, и између осталих дошло се у развитку државног живота и до тога, да се посланику, заступнику земаљском даде право имунитета, — неповредљивости. А то значи: да га за то време нико, па ни суд неможе удржати од вршења његових дужности. То је генеза имунитета посланичког, који постоји у свима уставним већмама као лично право посланичко, уставом гарантовано, али дефиниција имунитета није у свим уставима прецизно изведена, а није свугде ни једнака.

Угарски закони, већим делом само у на-

челу изречени, као што у многим другим питањима, тако и у овоме немају из начела конзеквентно изведеног законског одређења, које би говорило о томе, шта бива са послаником, кога суд у преској или другој којој кривници осуди, другим речма: наступа ли и за посланика исти случај који и за другог осуђеника важи, да т. ј. изреченој пресуди одмах и извршење следије без обзира на његов изузетан положај, или не? У угарским законима нема о томе никаквог одређења.

Угарски закони познају право имунитета посланичког, само као обичајно право.

Можда је баш то, што у законима угарским нема одређења, које би у питањима, која засепају у имунитет посланички, одређеном нормом прописале пут и начин како се иста решити имају, и дало мало више оселости суду преском у Пешти да пресуду над Милетићем изврши пре, него што би иста сабору до знања достављена била. Ми знамо да је председник суда тражио упућства од министра правде, како ће поступити у тој ствари, и министар је дао упућство у томе смислу, да се пресуда може извршити. Из овога следи то, да министар држи да се право имунитета посланичког тим не повређује. Кад министар правде тако мисли о томе питању, онда се, према саставу данашњег пештанског министарства може узети да влада мађарска тако мисли, јер се не може порећи, да она није солидарна; бар према важности самог догађаја као и питања имунитета, које је с тим у свези и које и даје ту особиту важност целој ствари; може се за извесно узети да је министар правде, пре но што је дао председнику пештанског суда своје упућство, покушао да сазна и мњење својих министараких другова. С тим се дакле хоће да каже то: да је влада мађарска мислила да имунитет посланика, који само у начелу у угарским законима постоји, може тумачити како хоће, према својој интересу, јер нема томе никаква законска одређења.

Да у овоме питању игра политика главну улогу а не само правосудје — као што би нас владини листови пештански, радо убедити хтели, — и да по томе о интересу владе може овде спомена бити, о томе не треба сумњати ни тренутка. Треба се само сетити на целу унутарње политике коју данашња влада пештанска васлуга, из систем валданивања којим се служи у својој политици као сретством да постигне цел своју, и најпосле на то: колику важност и какав значај има Милетић, — па да свака сумња одпадне. Познато је, да још и данас неке интерпелације Милетићеве, поднесене у сабору угарском пре 8—10 месеци ишчекују на одговор дотичних министара, а понајвише министра председника. Познато је и то од каквог су замашаја те интерпелације и прома томе може се замислити ва што на њих није одговорено у своје време; а да се и то разумети, да влади мађарској мора много стајати до тога, да Милетић не дође на сабор у овом озбиљном времену из — многи и многи узрока. Све околности које су овде тек наговештене дају повода на сигуран закључак, да је у интересу владе морао бити Милетић затворен пре него што се сабор састао, дакле да су политички мотиви руководили владу, да право имунитета посланичког тумачи на штету посланика, и да по томе у овом случају поступи.

Но овај је случај врло тужаљив, и влада се наша у шкакљивом положају, јер је могла поуздаво знати, да опозиција у сабору неће тако олако пропустити ту прилику, већ и зато не, што је овај случај такне природе да може створити прецедент дефинитивном решењу питања о имунитету у таком правцу, како би право имунитета постало илузорним, и с тим у другој линији и сабор сасвим зависан од воље владе. С тога су се органи владини и потрудили, да унапред отупе стреле опозиције расправљајући питање имунитета посланичког, и тумачећи га тако, како би овај случај са Милетићем сасвим оправдан био. „Пест. Л.“ нарочито се потрудио да извади угљен за владу пештанску, те у уводном чланку свога 253 броја доказујући како у Енглеској не шта суд парламентар кад хоће над осуђеним заступником земаљским да изврши досуђену му казну, изводи отуда да и у Угарској тако треба тумачити право имунитета посланичког, које је доста осигурано с тим, што га суд неможе увести на одговор без саизвољења саборског (!).

Кад би, вели, сабор имао право да спречи извршење пресуде, онда како би изгледала независност судова? Што је пак обичај да се сабору до знања достави, да је на осуђеном заступнику земаљском извршена досуђена казна, мисли, да се то може и после извршења пресуде учинити. Тако од прилике аргументира то животоко клепао, држећи ваљда да је оправдао поступак са Милетићем!

За цело да би сабор посве био зависан од воље свакидашње владе, кад би се имунитет посланика састајао у томе, да посланику неможе судити суд без одобрења саборског, или да за извршење пресуде није нужна никаква даља дозвола, до простог достављања до знања сабору. Јер шта би било у том случају н. пр. да сабор изда једног посланика суду на суђење, у том пак времену, док је још трајао ток парнице наступе ванредне околности у земљи, где је тај посланик сабору тужда, или се у земљи прогласи опадно стање итд. — хоће ли сабор дати свога члана да му ванредни судови суде? Стоји ли ту аргументат о независности судова? И нашто онда да се до знања сабору достави, кад је извршена пресуда, ако то „до знања достављање“ неби значило, да сабор м о же и невдати посланика да се казна изврши? Ваљда тек не зато, да саборски чланови међу собом могу рећи: сироме, где шта се с њим десило! Ваљда је догичније замислити, да се с тим што се рекло да се мора до знања доставити, да се с тим, ако баш не хтеле дати сабору право контроле, надзора, у таким случајевима, како би могао видети дал је његовом члану право суђења а оно бар то право, да извршење пресуде може одгодити на касније време. Што „П. Л.“ мисли, да би тим независност судства уштрба трпила ако би сабор имао права обуставити извршење пресуде то не стоји. По тој лојци судови угарски неби били ни мало независни, јер краљ угарски права — као у свакој монархији — помиловања, а то је опет обустављање извршења пресуде и то још дефинитивно, кад год тај случај наступи. Међу тим независност судова и не састоји се у томе, што се извршење пресуде судом изречене неможе обуставити или спречити на време неко, него у томе, да на суд нико не сме и неможе имати утицаја у току суђења и на пресуду. А баш кад би и било, опет с тим што би се сабор у неколико може бити умешао, — да допустимо баш да је то мешање — опет као законодавна власт, из које излази и организација судова, нешто је више од самога суда, и кад би било питање о томе које од та два тела треба једно другом да подлегау, ва цело би подлегло оно којег постанак у другом лежи, дакле независност судова суверенству сабора. Али и сам „П. Л.“ тај аргументат није баш изнео зато што верује у закитичну независност судова у Угарској, него тек да се зове да је нешто рекао.

Што се пак тога тиче, да је у Енглеској тако, те из тога жели „П. Л.“ да и у Угарској буде тако, то је мало наврно. Установе се не пресађују у један народ онако, од ока, ма то од куда било, него се ту гледа на потребе и особине народа. Што је за Енглеску добро још не мора бити и за Угарску. У Енглеској има много уставова које за Угарску нису, то је „П. Л.“ познато. Кад пак законодавство има нешто да створи, то се поред потреба и особина народа и земље за које ствара мора још обирати и на назоре онога доба у коме нешто ствара.

Најпосле и то стоји, да се у случају, где нема законског одређења, него се достапа по обичају, да се ту увек у корист осуђеног тумачи така обичајан закон.

Међу тим, кад је у овом питању обичајно право на своме месту, као што „П. Л.“ воли, онда се могао сетити на најпоследњи аналоган случај, који би у тој прилици морао важити. Мислимо на случај са Бесермењем, где је најпре сабору до знања достављена пресуда, и извршена тек пошто је већина саборска на то саизводела. Овај је случај имао бити меродаван и код Милетића. Што је пак од тога одуступљено, наговестили смо мало више.

Што пак „П. Л.“ вели, да ни у једном законнику није тумачено то „до знања достављање“ другачије, него тако, како га он схваћа, т. ј. тим се сабору само јави „одсуство“ посланика и уврок тога одсуства, да сабор зна,

то га упућујемо на „закон о имунитету“ који је у Шмэрлинговом рајхорату 1861. 3. окт. донесен, где се у § 2. вели: „Ни један члан рајхората или сабора не сме ва време трајања саборне сесије (дакле за све три године, докле мандат важи. У.) због ма каквог преступа или злочина — изузимајући случај кад је ухаћен на самом делу — без допуштења куће бити уапшен (затворен) или судски гоњен.“

„Кад кућа захте мора се затвор скинути и истрага за цео период сесије обуставити.“ Овде нек научи „П. Л.“ како треба тумачити право имунитета.

Из целог пак излази то, да ће са таким поступцима, где се охевидно титра влада са правом посланика, народи изгубити веру у сваку законитост. Кад пак то наступи онда је наобача!

## УГАРСКА, РУСИЈА И СЛАВЕНИ.

(Од једног угарског Србина.)

Угарска преса почиње се од неког времена подробно забављати са славенском штампом и славенским питањем, које што доноси изводе из славенских листова, које што свој поглед на то саопштава. Не бива ту увек у тој доброј намери, да себе и угарску публику о тим стварима обавести, на размиславање побуди и пут споразумљењу у једанајестом часу уравни, него често ва то, да још веће неповерење побуди, јест влади пријатељски листови често имају ту намеру, да славенско суграђане своје код мађарског народа, денунцирају, или тим денунцијацијама дајевак симпатичан покрет опозиционалне и угарске пресе према „народностима“ у почетку угуше. Ово последње прилично им је и пошло за руком, и свестраном огорчењу знатно је допринело. Како му драго, тек је много бољи говор од једовитог игнорујућег ћутања, јер је време „мртвог ћутања“ прошло.

У „П. Л.“ бр. 246. од 10. ок. м. изишао је чланак један о славенском питању. Говорећи о еманацији — изјави — једној „Голоса“, вели „П. Л.“ да му је тешко разумети, како се у славенским племенима још може наћи људи, који држе, да је ближење славенски племена могло што друго до русификације и ропство за све Славене значити.

Ми не оспорамо у оне који се радују таким „савезу“, али има појава, на које се још увек може примењати Шекспирова изрека, да „визмеју неба и земље има ствари, о којима мудрост човечја и не зна“, и то баш што долазе по нагону, и тако исто и дејствују. Данашњи даном има и тако више чудна него и у само Христово доба. „Пешт. Л.“ баш истим потезима даје објашњења тој „вери.“ Он повлачи паралеле између Пруске и Русије, између пантеутонизма и панславизма. Но, кад се могла Немцима, који су се на толиким академијама образовали, који су у знаности и вештини достигли највиши ступањ, који уз то још нити су од Турака ни од „Москова“, и тек ако су од своји сопствени кнезова и „јункера“ (властеле) гоњени бивали, улити мисао та, да „јединство“ пре „слободе“, „моћ“ пре „права“ иде, и кад се ти високоучени Немци стављају под окриље „полуславенског“ орла пруског, да би с једне стране под његовим вођством „индушмана“ овога поднели, или још и саломили га, с друге стране пак, да би јединствено Немачку основати могли, како се онда може замислити, да се Славенска племена која нису толико „образована“, која су раскомадана, да се они који су изложени притиску и гоњењу Немца, Турака и Мађара неће вођењу Русије поверити, особито после провалог покушаја, да се са суседима и заједно живљењем народом изравнају, и увидиш шта је Пољацима користила симпатија Европе, као и то да европска дипломатија не само да није славенским хришћанима у Турској помагала, него шта више увек је за тим тежила, да у уображеном интересу „европске равнотеже“ Славене у ропству одржава, Турску пак војно, политично и финансијално „галванише.“

Славени у Угарској питају се по какад, како је то, да се Мађари, који су тако у политичном правцу тако јако од највишег аристократијама, па до републиканства расцепана, чудновато сагибају под јарам либералне или назовиствено домаће владе, исту са идемнитетом — пристајање на већ сиршег дела — даривају, и са самим Немцима се братиме, кад год треба према, своја права тражењем Славенима на супрот стати.

„Пешт. Л.“ који повлачи срањење примењава, да Пруси, неопруке Немце само политички гњече, док Славенима прети опасност од Русије и слободи језика и самосталности народној. Али баш та разлика у језику и народности јесте закљон да се западни и јужни Славени немогу у Русију тако утопити као Немци у Пруску, и да то централистичко јединство, и с тим позитивним цеваризам извучујући, или услед разрешавајуће се федерације, даје чврста основа, чвршћа и од самог хисторично-географскога у Северној Америци. Уз то још долази узјамни етно- и гео-

графски положај, који отежава славенске особене народности, шта више чини их за трајаност немогућним. Овде мислимо „обдолмилење“ северно-западно-јужног славенства, мађарском и румунском народношћу од Карпата па до ушћа Дунава.

Кад би Русија равно славенске снаге и усредотачила, и кад би и сама добила вољу, да то ставе трајашњим учини — неби било могуће. Цивилизација, напредак, чувство слободу и у самој Русији, оснажено слободоумним и јуначким духом јужни, западни и северни Славена, допринело би свој део, да у сајзу са осталом слободоумном Европом, подигне зграду федерације и слободоумног образовања држава.

Да богме да би западно- и југославенска милије било, као што је било и има и сад Немца, којима би милије било у корак и слободу и народност осигурати, али што се то осујетало, или бар отежало, кривица је Немца и Мађара. Сад се тиче самоодржавања западно- и југославена и у таким околностима запело „избор“ није тежак. И баш кад би било опасности да ће се у Русију утопити, неби био тежак избор између „утопљивања“ у Немцима или можда и Мађарцима, и оној првој. Кад су се некад Рамљанину издимаде груди при помисли на поносито „civis Romanus sum“ (римски сам грађанин.) и Немцу сад у пантеутонизму не замера да се са поносом по назове сином једног великог народа, зашто би срамотно за Славена било, да се назива сином великог народа.

„Али“ вели „П. Л.“ „велико-руса има само 35 милиона и то нису прави Славени.“ Добро, ако неби заиста више велико-руса било, онда је опасност још мања, да ће се други, уз то још у повољнијем положају налазећи се Славени порусити. Што се пак последњег тиче, то треба помислити, да као што су Атињани баш због тога надмоћнији над осталим Грцима били, што су смесе са осталим разним негрцима народима имали, и као што очевидно та околност и Прусима даје надмоћност над осталим Немцима, да ће тако исто и велико-русима како државно, тако и социјално — друштвено — преимућство над осталим Славенима имати.

„Кад би — у најгорем случају“ — вели „П. Л.“ „Русији за један тренутак за руком пошло панславистичке идеје отворити, ипак тако стање неће дуго трајати.“ То је оно, што и ми мислимо, и можно је шта више вероватно је да ћемо ми јужни и западни Славени, да и сами мало-и великоруси слободоумни тежња, или наши потомци са Мађарима једно бити, али што то пре тога није било могуће, неће се смети Славенима а најмање јужним Славенима приписати. Зар то неби била још огромнија конфедерација, него она „дунавска конфедерација“ коју „П. Л.“ изумева?

На свршетку још једну приметбу. Било је једно време — после четрдесет година — кад се сваки народни покрет Славена хтео са виком: „Панславизмус“ „москвитизмус“ угушити. Немци нарочито даваху у том правцу „тон“ који је одјекавао на обалама Дунава и Тисе; али се српска пословица: „на курјак вика а лисце месо једу“ — није већма потпуна објашњива у великоме, као у овом случају. Баш су Немци били ти, који су одружили се: „панславизмус“ успоставили „пантеутонизмус.“ Од сад пак биће: „не превари више!“ Славени ће се од дреко „панславизмус“ „москвитизмус!“ сад мање дати заплашити и од њихове мето, одржава своје народне индивидуалности одржавати. Увек се рекло: Славене треба држати у корди, јер могу постати плећом Русије, и јер би се тим равнотежа Европе померила. Но, равнотежа је сад померена. Немачка се шепури не само као европска прва сила, него баш као „светока оила“, и против ње неће противдејство изостати.

## СА СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ.

У Крагујевцу 6. окт. 1870. год.

Јуче је у скупштини узет у претрес предлог изборног закона скупштинског, најжешћа дебата била је о чл. 1. по коме се имају посланици за народну скупштину битати на три године.

Посланици Малетић, епископ Милојев, Радојевић, Дамњановић, Даничић, Хадаћ и Сандић бранили су, да бирање посланика буде сваке године.

А напротив законски предлог бранили су Васиљевић, Бошковић, Мађаровић, Стојишић, Валента, Срећковић, Ризнић, и јоште неки од посланика.

Скупштина усвои, да опште бирање народних посланика буде сваке четврте године, а избор посланика да важи за три године.

За овим предузето је претресање осталих чланова овог закона и нађено је да се чл. 33. проивачи, те да се избори посланика сврше за један дан, а по предлогу владину, избор посланика имао би трајати два дана, а према овом проиваченом одпадају чл. 34. 35. 36. и 37.

У осталом овај законски предлог кој има

чл. 88. о врло малим изменама од скупштине примљен је.

Одбори скупштински прегледају буџет, и остале законске предлоге, које је влада скупштини предала, како се у скупштини сврши, ја ћу вам у колико ми је могуће јавити.

## НАРОДНА ЗАКОНОДАВНА СКУПШТИНА.

Састанак од 26. септ. 1870. г. у Крагујевцу (по стенографским белешкама.) Пре подне.

(Из „Јединства.“)

(Наставак.)

Стојан Бркић: ја мислим да члан 34-ти треба овако да гласи: на захтевање скупштине дужан је доказе поднети и именовати таквог чиновника, а ако не буде имао доказа скупштина ће му само забранити говор и он одговара за истинитост својих навода ако је именован; а ако — није именован, дужан је на захтевање министра надлежног а и њему се само и дозвољава казати министру, који је учинио зло дело, коме и у каквој ствари, ко му је казао, име и презиме и одакле је, како би министар могао ући у траг и ствар испитати. У овом случају није одговоран.

Један скупштинар: кад сам ја подицно убеђен да је то учинио овај или онај чиновник, ја ћу онда слободно казати истину, на за то треба сваки онај, који кога тужи да докаже.

Други скупштинар: ја држим да ни један посланик није дошао да говори оно, што није истина па за то треба и да докаже ма ко то био.

Г. Алек. Петковић: сваки је дужан доказати оно што наводи; а што се тиче државних чиновника ја држим да је за њих надлежан мин., па кад би се ко жалмо министру против једног чиновника и овај неби ништа предузео, онда треба да пред скупштину изнесе.

Г. Коста Димитријевић: ја видим да сама наша влада хоће да сазна шта се ради унутрашњости, а ми хоћемо сад сами да то избегнемо. За то ја држим да је члан 34-ти врло луждан.

Г. Вас. Мађарев: са овим чланом није се ништа друго хтело, него то, да је сваки дужан казати име оног чиновника, који је како зло учинио; дакле, да ће сваки онај одговарати који неистину говори, то јест ако не докаже оно што пред скупштину изнесе. Ми знамо да нико није без греха па кад ми хоћемо, да нико не одговара, онда би људи управо терали своје ћевове, јер би казали за мене и за другог оно или оно, што у самој ствари не постоји. Ја као судија знам да се њих десеторо закупу за једну страну, а 10. опет за другу тако, да ја управо ни сам не знам коме онда да верујем; а зна се и то, да се један сведок закупе, да је ко што криво учинио, па га ми опет пустимо, јер нема довољно доказа. За то би зло и наопако било, кад би се веровало једном човеку. С тога ја држим да треба да остане овај члан као што је и да се само каже то, да је сваки дужан именовати чиновника или служитеља, који је што учинио и да се остави оно, што је у уставу наређено.

Г. Ил. Протић: ја држим да овај члан треба избрисати, јер по уставу министри су одговорни за дела своја а министри опет постављају чиновнике. Зато ја држим да би најпре требало да се увређени или оштећени обрати министру, па ако министар неби ништа предузео, онда да се обрати народној скупштини. А у колико је посланик одговоран за свој говор казано је у члану 71. устава.

Г. Драг. Ризнић: законодавно тело у земљи несме никад а и потреба да дозволи и отвори јавно напандање без одговорности, јер би то иначе изазвало много распре. Ми овде хоћемо да се дозна јавно мишљење, а ту оила несме бити грдње ни напандања.

Г. Јов. Бошковић: ја сам био у одбору, који је овај предлог претресао и ту је било много говора о одговорности и неодговорности посланика и највише нашламо смо, да остане да је одговоран који учини какво злочинство или преступ, с тога ми сад не можемо потрићи оно, што је самим уставом наређено. После тога одбор је нашао да се мора именовати чиновник ако има доказа о томе, а ако нема, онда да неименује; а скупштина кад се убеди о томе она ће сама даље приступити истрази.

Јед. скупшт. ја кажем да би требало да се напада ни на свештен. ни на владоца, а и они нису чиновници. Ја кад нападам на кога а немогу то да докажем, треба да сам одговоран, само би требало казати: „и у опште ко какву јавну службу врши.“

Други скупштинар: кад су чиновници заклетн да ће радити као што треба, пак опет погазе заклетву и хрђаво раде, то ја онда не треба да сам одговоран, ако то не могу да докажем.

Г. Вас. Мађарев: ја незнам од куд ви то изводите да чиновник може тако лако погазили заклетву и хрђаво чинити. Кад смо ми заклетн као што су и посланици пред скупштином заклетн пак хоће да они немогу погрешити. Кад смо ми заклетн па морамо да одговарамо, онда нека и они одговарају за неистину, јер су и они заклетн. Ми се сви смејемо наши што хоће да је непогрешним, а овамо ми сами хоћемо да смо непогрешни.

Председник: ја држим да се овако стави: ако скупштина усвоји тужбу онда да неодговара, а ако неусвоји онда да одговара.

Скупштина: тако је, тако је, само да се дода да се ту разуму и сви они, који јавну службу врше.

Јед. скупштинар: треба да се гласа кад се нешто усвоји, јер нас има овде 20 који говоримо, пак се незна шта већна захтева.

Г. Арс. Лукић: ја држим да су и људи из наше банке, штедионице и т. д. јавни чиновници, пак незнам да ли се то и на њих односи, јер г. Вељковић споменуо је трговачке агенте, да они нису постављени од стране владе, али да врше јавну службу.

Г. Рад. Милојевић: нас се гичу само они људи који влада поставља и ми ћемо ту разумети све оне, који врше какву јавну службу, а што се трговачких агената тиче, то су приватна лица и по томе се овај члан не може на њих односити.

Г. Драг. Ризнић: нека се каже „учитељи, кметови, свештеници, епископи...“

Многи гласови из скупштине: нећемо, нећемо!

Најпосле усвоји се овај члан са додатком тим: да је дужан именовати чиновника, што ако неучини, председник ће му закратити реч, а ако то учини одговоран је за истинитост својих навода ако иста скупштина сходно члану 71. устава предходно одобри.

Члан 35. усвоји је пошто није било никаквог примедбе одборске, а члан 36. с примедбом тако, да оба та два члана свичавају један члан.

Члан 37. усвоји је с примедбом а тако и члан 38. код кога је г. П. Срећковић приметио: шта ће онда бити ако сви они који добију дозволење од министра унут. дела, не могу да стану у скупштини. То би онда значило попуштати толико колико не могу стати, јер министар не може знати да ли је скупштина већ пуна.

Г. Рад. Милојевић: колико има места, толико ће се њих пусти.

Затим прочитан би члан 39. који је усвоји као што је предложено, а председник после тога рече, да је седница закључена и да се посланици скупе после подне у 3 сахата.

(Продужиће се.)

## ДОПИСИ.

С. — У ПЕШТИ, 10. окт. Данас у 11 сати пре подне отворен је сабор угарски. Било је око 200 посланика. И нови посланици — међу њима и два нова српска посланика др. Максимовић и др. Павловић заузеше своја места на крајњој левици, или управо на народничкој страни, један с једне, други с друге стране др. Милетића. Овога је место празно било, што је на српску браћу његову немало утисак учинило. Од српских посланика не би више никога. Председник поздравн сабор добродошлицом. Како је даље саборска радња текла, читаће те и из других новина. Ја ћу само да споменем, што се поглавито нас Срба тиче. Председник саборски даде прочитати посланицу председника штампарског суда, Шаркања, да је дао Милетића у Вац под стражом одвести. Председник рече, да би то требало просто на знање узети, пошто је већ такав случај са Бесермињем и Романом предходно. Посланик Ирањ и устано те рече, да поротни суд најје имао права то чинити без допуштења сабора. Њега подпомогше и други од левице, међу осталима и др. Павловић (Беседу ћемо саопштати у идућем броју. Ур.) Би предложено двоје, прво: да се питање, еда ли се може посланик затворити без допуштења, стави на дневни ред; друго: да се и међутим, док се то питање не прокине, др. Милетић пусти одмах на слободу. Радо констатујемо, да је сва левица и крајња левица устала и за једно и за друго. Али камџаци деаковци бивше у већини, те кад дође до гласања, прими се: да се Милетић не пусти на слободу, али о имунитету посланичком што се затвору тиче да се предузме претрес, који би одређен за понедељак. Морална је победа свакојако добивена, пошто и сами деаковци пристадоше на то, те једногласно би одлучено, да се то питање начелно прекине. Признало се дакле ћутећи, да је сумња, да ли је и Милетића поротни суд по праву затворио без допуштења саборског, јер иначе не би било више разговора о томе питању. И то је морална победа за нашег страдалника др. Милетића, и то му је за сада и од самих противника доста сатисфакције. Седница дакле у понедељак биће занимљива. Видаће се, да ли су деаковци тако далеко забасали, да ће да метну нож под грло и законодавном телу, које је суд над судовима.

Српски посланици Максимовић и Павловић изадоше предати неке подеске, и то овај други, поднеско новосађана о поротном суду и о неиздавању Милетића под затвор, али не моглоше их предати, јер се сабор преко обичаја рано почео, него ће поднети у понедељак.

Познато ће вам бити, да је њег. вел. краљ на представку карловачког сабора о поротном суду у Новом Саду наложио председнику угарског министарства, да му о томе извештај поднесе.

Многи полазе г. Милетића у Вацу. Данаас му стиже амо и госпођа са шћери позлавоћи тамо. Сутра ће га походити и поменути два српска посланика, који не моглоше данас, јер бивше на сабору.

Као што се чује, краљ ће доћи овамо, ваља дакле да се и по другим местима изабере депутације ради поротног суда у Новом Саду, да буду спремне, па ће им се преко „Заставе“ јавити, кад ваља да се крену.

Н. — На ЦИРИШКОМ ЈЕЗЕРУ 8. окт. Нацртао сам вам у пређашњим дописима, више површно, данашње злочастиво знање у овој абнормалној ситуацији; откуд се јасно види, да углађено дивљаштво прундлашко сада се у природној својој чистоћи, јасно објележило. — Хиљадама се векова претурало, откад човек у силним променама себе у савршава, до на века и небо и земља дејствоваху, да до правог савршенства дође, и још ће хиљадама проћи, да истина буде истина, а не обманљива жижа.

У рукама је човечковим, да свој положај овначи, да себе уздигне. Но опет у његовој себици и самољубној зарани и противник је силан, који годи радо само искључно себи, а око себе погире или понижава.

Упадају ми у очи две тајанствене фигурије, које данашњи ваздух тако удављиво куже. — Те две фигурије врло су окромна лика, мирољубних удисаја; а увек крај себе носе јуте оштрице, које сиртно ране вадају. — Једна се вове дипломатија, а друга стратегија.

Дипломација је лажљиво, неваљало, лукаво и одмажљиво чедо. Она ложи свој кољач (по-ступацију) над главама бедна народа, као што око матере лому, кад деца поступају, и тад пограбе ове комаће око стојећи, а сврото дете недобије ништа. — Она је лукава вија, која вечно држи своју главу у притајаној руци, и уједна љуто из бусије, често смртно. — Она је кирџанина кеса, у којој никако за Јуцу шешира нема, она је направила капиталисте и раденике, господу и робове, борце и најамнике, патриоте и лупеже. Она је гуја која сиса до крви, па тад и крв.

Добро знадем, да вера и дипломација неиду успоредо, знам да са њом не цвета лепа реч. — Па особито кад се Србин сети београдске дипломације, жуч му се проспе, јер сад већ више суза немамо, пошто смо их исплакали. — По о дипломацији нех је доста, то је стара крпа, и свима добро позната ад зашто ће нам мање опет ова друга стара звер а сад пророђена у духу Немаца, госпођа стратегија, позната бити. С тога вам морам означити, како ју просвећен немачки народ разуме.

Пре дефиновања, желим мало сравнење учинити.

Дипломација допушта модерно убиство; стратегија извршује, дипломација допушта модерно крађу и разбојништво; стратегија извршује. Дипломација допушта модерно уништење; стратегија извршава.

Стратегија је делија без ограничења, распуштена „банов слободњак и изодговоран. П. пр.

Ако је град који тврди, и опсадник неможе видне да разруши, и неможе да заузме, слободно је тад варош бомбардовати, слободно је попатити, обезоружане, мирне и невинне попатити, обезоружане, мирне и невинне грађане убити, добра тлачити — из стратегичких узрока.

Ако се нађе у непријатељском селу ил вароши једна уопшта глава, која већ непријатељску моћ да призна, онда ваља седео ил варош попатити, до темеља га разорити, жене и доцу исекасати — из стратегичких узрока.

Ако војсковођа наиђе на ког поштеног патриоту, а овај већ да му покаже, да се његова браћа налазе, и већ да га води на касациони суд свога народа; ваља га обесити — из стратегичких узрока.

Ако ти треба новаца, леба, ома, а ти напери на прво седео ил варош топове и ишти 100, 200 ил колко хоћеш хиљада, ишти хране, ишти пиће, подуху, што немају, јер откуд ће дати откопад, удовице и нежачад, кад су богаташи угосили, све потуци, све поруши и потари — из стратегичких узрока.

Ако ко има лелу жену, облажа га и предај суду, вакуни се нека га осуде, па ма и обесе — из стратегичких узрока.

Ако треба ко неваца, ваља отићи у прву бољу фијоку па узети. Бранил се, ваља га убити, па отети — из стратегичких узрока.

Ако ти се чија болта допадне, ући унутра па истерај гоу и намести се — из стратегичких узрока итд.

Ма да немачка философија, вије тако означила, ма да нигде нисмо могли баш тако означене појмове на папиру видети, ал пошто се онај први део на бојном пољу остварило, то можемо веровати, да ће цивилизатори и други део, као логичну последицу увести. — Ко ће знати назад тајне што их они крие.

Но Србадија ма да нема тако озвачених философов, као Немци, ал она има тајанствене философов у својој влади. То су ти брате људи што не на мехови седе, па никад невам откуд ветар душе. — Она је хуманитетска, па већ ни своје сопствено добро да продира, јер се узда да ће турска савесије њепам добром управљати, него она сама. — Но тугори нису вабадава лемпиљени, о то су вам врло добре ствари, јер кад би деца знала са некуством природне науке, са појавама и знацима појмити, да неиду босноги, гладна, гола, изубијана — болњаци и ордоговици већ од векова кушају ту науку, е, ал шта ће, кад старији брат, неће да га сманијуге од турска надмоћнаја! — А то је само крив Мојсије био, што није на једну таблицу и нашу будућност означео, па онда та господа никада се неби у свом философирању побунула.

Овако наморна су господа своју стратегијну значајност, у оном бијезу „на све стране лидералаце,“ са гонњом свега што је светло и писменато. —

А са својом значајном дипломацијом заварали су овог највећег непријатеља (српски народ), јер влада и народ, никад пријатељи немогу бити; већ само име показује пам два противна елемента, која се објају.

Но љубопитан сам, ко ће знати на што сам љубопитан? — Љубопитан сам да видим тај народ, који на скупштини својој велика нас, „тај народ“ (наравно јер ми нисмо турци); љубопитан сам, јер он мора имати већ врло велике носове, откд га влада за нос вуче. — Алли ви ваља нећете знати, зашто влада тај народ за нос вуче? — Ја, сам по дугом мишлењу сад већ сасвим на често дошао. —

Влади је српској мађарска влада сасвим нос извукла, те постадоше људи по својој форми за непознавање, сирота, побојаше се, да то народ неће приметити, и баш опасити да се у његовој средини угњеваше носати татарски капови, што би одмах био крај њиховој владини. Заото сад вуку народ, да и он добије татарски нос. — Алли ће то бити страшно гадан народ, кад добије канов татарски нос. — Само кад човек здраво и обилно миоли, мора ове докучати. Наравно да тај народ неће то веровати, но то сам ја напред знао, своју богалштину човек најмање признаје; а особито, кад му у том стању спасићи, спасење; а срећковићи, срећу проповедају. — И тако крај своје занешности, мисле да ће бити срећноспашени! Аллијуа.

П. У. — У КРФУ 28. септ. Ако се може веровати брвојавима, који овамо из разних крајева стижу, то Наполеон још изгледа има да се на француски престо поврати. Ако се још то догоди, онда заиста ни свет више дуго стајати не може и мораће проласти. Од кад је Наполеон пао, то се у Француској као и свуда где Французи има чуту моћло, гдо се иоти грди и проклиње, што је Француску у ову несрећу стрмоглавно. Чудан је заиста тај француски народ. Народ француски као народ који је за све дорастао, морао је сам водити бригу о својим народним пословима. Сад вичу и грде Наполеона, а пре су све слепо веровали и све за свето држали, што је год од Наполеона долазило, с њиховим лудилом и чудилом, илбацијом, дали су влади наполеоновој неограничено и разуздано пуномоћство, да ради шта хоће, и што се њему и његовом ћелију свиди. Француски народ виче сада и на народне скупштинаре, што нису довољно мотрили и опрени били на радњу владину, и што јој нису на пут стали. А коти тај народ који на пређашње скупштинаре виче, бирао је исте, и то све онакове, који су влади по вољи гудили, и на које је влада претом у казивала бирали су понављало оне, који су се допадали Наполеону, Јевђонији, првомом принцу Наполеону, наполеоновим министрима и политцијима, и који о ничем другом нису хтели да знају, но само да надвучу и надмаше у скупштини оно неколико поштених и слободних посланика, који су имали разума и поштено срце, да зло и погрешке владине на видик изнесу и да уклоне опасност, која отачеству прети. Та поштени народни посланици допади су мука, јер су њи прогнани или у затвор бачени били. Ко се може дакле више кривити, да лице цео народ француски или Наполеон сам? Правдоно говорећи, колико је крив Наполеон, дапут толико кривља је француски народ, што сад страда. Сувишно француском народу то није ни прво ни последње. Он је већ за своје погрешке кесе чулао и преи био, и нетрсеба мислити, да је и ово некуство наука за други пут. Ако француски народ и овај пут ту слабост и недозрелост покаже, и наново деспота и варалију на француски престо прими, то верујте да су му опет сами дали да их колје како се њему свиди.

Овај догађај у Француској може за пример српској влади, као и српском народу послужити, влади зато, да се свагда управља по гласу народа и оних људи, који познаје, да су поштени родољуби, и да своје отачеству ништа друго до среће и добра желе, а народу опет да добро мотри и разира што влада ради, и да ли ова у незнању ногрени. Наполеон није толико садашњој несрећи у Француској крив, колико они подлази и издајце, који су околу њега облетали и удварали се, они су створили за своју корист читаво често силација, шницјуна и готована у Француској, док нису самог Наполеона па танак лед навукли, а Француској при гроб ископали. Ти готовани треба сад за свој доловук поштено да плате. Они су све знали како је у земљи, па су то све и од цара и од народа крили. Они су све знали па су уз то још пуштали надувеном дару, да ради шта хоће, а и они су у име његово и на рачун народни опет радили што су хтели, и све су забунивали и отвар одговлачили док своје празне торбе напуне и на страни у сигурност доведу, у нади како укворају богати, да имају од шта као великаши живити, а над раввалинама отачабине нека плачу они, који су за исту срцем и душом везани, јер се то готована негиче. Сасвим је јасно, да су ти готовани продали Француску и упропастили и без тога свога лажнога цара Наполеона. Скоријег времена знаће се још више којеккви неваљалштине, јер ће повесица много којешта разчитити. Она ће изнети свету на видик ужанан пример ово системе политичког и званичног варанга. Повезаница показале и то како је неспособан и лукав владалац овејим лоповлуком тако велики и образовани народ тако дуго vara, а историја оставиће прне трагове на француском народу, која ће му сву вредност окаљати, да се он од једног таквст човека преварити и подјармити дао.

Нелико нас се француски народ, (?!) макар он опет главом о дувар лулио, а и хоће ако бог

да, (!) већ нас се тиче наш народ, који је у по- чему доста на француски налик. Несрећна је оно земља, влада и народ, у којој шпијонство, жандари и полиција господари, она земља, влада и народ никада процветати неће. Ово лек је наморено нашој браћи у Србији; и нех не- мисло да је ово из неке мржње написано, са- чувај боже, већ из чисте и родољубиве наме- ре. Сувишно наша браћа нећа мисло и држе како хоће, а зашто скорије и код њих време грдних погрешака на видик изнети мора.

### УГАРСКИ САБОР.

Седница доље куће од 10. окт. После два и по месеца, предужење су 10. о. м. седнице угарског сабора.

Повелик број заступника беше на окупу. Све вље саборских странака налазише се на својим местима. На министарским стогонама виђени су мин- истар Хорват, Рајнер, Горове, Славн, Ствачи и Бед- кович. Ма да је иначе хрђаво време било, илнк су галерије публиком препуњене биле. Око 11 ча- сова отвори председник Шомшић, пошто је пре тога коштатовао, да се кућа у расправе упустији може, јер је довољан број заступника, сабор, и по- сле разни пријава, преставака и молбеница спрочи- шти кући, да је од председника нештанског пре- ског суда, Јосифа Шарпан и стигао записник о преској расправи заступника Др. Светозара Миле- тића, који је на једно годишње тамновање осуђен, као и записник о расправи, у којој касациони суд одбија на њега управљени призив Милетића, да се поменуца осуда укинито; напоследку пријава, да је казни над Милетићем наскоро извршена.

Председник: Хоћемо ли ова акта просто на знање узети? (Гласови с десна: Да богме! С лева: ох!)

Данило Прањин захтева, да се дотична акта прочитају; ова буду прочитана, и те пресеба пред- седника поротног суда, као и одбијајућа пресеба касационог суда, на који је призив зарад уништења пресеба поротног суда управљен био.

Данило Прањин изјављује, да је поступак против заступника Милетића, (који се већ у затвору налази) сасвим незаконит, јер суд без саборске до- зволе, нема права заступнику слободу одузети. Јер заступник, кога народ бира, мора имати гаранције за своју личну слободу; јавна је тужилаца само од владе, а не од народа постављен и докле год надлежанат своју доволу неда, докле суд никак не је компетентан да једног заступника затвори. На жалост ми још немамо закона о заступничкој не- поврљаности, и само у тој ствари обичај пресебује, али и овај иде на то: да ни један заступник без дозволе сабора не сме тамнице доносити. За док- томе навађа говорника поступак са Романом и Бе- сермеијем. У ваљоника земљама ујачена је нево- вреднијет заступника понављање. Тако п. н. у Вр- глеској не сме се заступник затворити, ма при нај- већем претству ухваћен био. Слобода заступника мора се колико је год могуће чувати. На основу свију ови разлога доноси говорник овај предлог: Да кућа у погледу уапшења Милетића изриче своје негодовање и председника упућује, да настоји, да се уапшени догле на слободну ногу пусти, докле имунитетна комисија свој суд не изрече. (Допадање и одобравање с лева.)

Министар правде Хорват вели, да се не смеже са назорима предговорника. Касациони суд, као нај- виши суд земље усвојио је пресебу поротника, те дакле против тога не може више није заступити. Уапшењем није поврљена неповреднијет поступи- ника, при којем је влада закон, који о имунитету саборских чланова одлучује, употребљена. (Порци- вање.) Пошто је у овом случају суд пресебу изре- као, то не може кућа о овој пресуди опет пресе- љивати. Аналогна коју је предговорник о пресебума над Бесермеијем и Романом навео, не може се на овај случај применити, пошто последњи још није био заступник, кад је осуђен био. Уосталом нај- боље се може слобода заступника чувати, кад су судија независне; коју независност мора сабор бра- нити. Кад је Енглеска као пример наведена, то се треба опоменути да су тамо из самог парламента заступници у затвор одвођени. Друго, тамо је са- свим другогачији грађански законик, нежели код нас, где је имунитет заступника много боље обез- беђен, нежели гдде.

Ст. Павловић придружује се предлогу Прањинијевом, пошто предпоставља независности сабора, независност судова.

Дејч жели, да се кућа строго придржава свога пословника и да Прањин свој предлог писмено под- несе да би се о њему реч новести могла. (Одо- бравање.)

Пал Сонтат усваја Дејчов предлог; само жели, да се уједно и дан означа, нада ће се о предлогу Прањинијевом већати.

Шимоњи се придружује обојим предговорни- цима, али не може му се а да не приметити, да је по- нижење сабора, када се његов члан без дозволе у затвору држи. Године 1868. одела је вејева власт два заступника у затвор, и тада је председништво упућено било, да настоји, да се одма на слободу пусте. Досад је кућа увек читана; тако је у ствари Романовој гласање одлучило (с 20 гласова већине.) Кућа би требала да и озог пута настоји, да се Ми- летић одма на слободу пусти.

А. Чернатони и слање се с тиме, да се Ми- летић одма на слободу пусти, јер на једном заступ- нику без дозволе сабора не сме се слобода одузе- ти. Министар правде Хорват изјаснио се, да влада чува парламента; те је сасвим својствено схваћање, јер баш напротив владу подржава парламента.

В. Ходолш говори, да Шимоњијев предлог не треба на дневни ред ставити, него просто на иму- нитетну комисију упути.

(Гласови с десна: Гласајмо! Гласајмо!) Мађарс осуђује понављање деснице, која опет као и пре са својом вицом: гласајмо! на сваки пред- лог одговара; који би могла судбина француске већине да примир служјати, али она као да није дошла, да се чему научи. (Допадање, и одрицање с десна.) Говорник је у беталом, да се Милетић одма на слободу пусти.

За то је и С. Патај. За тим се прочита писмен предлог Прањинијев. Председник. Предлог ће се овај печатати и ако кућа жели, па понедељак на дневни ред ставити.

Е. Шимоњи. Ми желимо, да се Милетић одма на слободу пусти.

Председник. Ова се мора одма о Прањиније- вом предлогу већати.

За тим се отвори подужа дебата, о начину, како ће се питање ставити, у којој учествовају: Чер- натоњи, Урмељн, барон Шимоњи, Жедени, гр. Ке- клевић, Тутн, Патај и Коломан Гаци. Последњи примећује на изјаву министра Хорвата, да је влада постојећи имунитетни закон за чланове делегација и на заступнике распростра, да је то сасвим не- што особито, да је влада као из милости вољна за заступнике закон о имунитету створити, то никако у вен деловруг не спада, само је парламента у стању такав закон донети. У погледу Прањинијевог предлога, мисли говорник да се први део истог у понедељак ради већати на дневни ред стави, а за пуштање Милетића на слободу, да се одма гласа. (Одобравање с лева.)

Мин. Хорват изјављује, да га је предговор- ник у погледу закона о имунитету хрђаво разумео; влада није вољна закон донети, него само латити се иницијативе, како би кућа онај закон о имуни- тету делегациони чланова и на саборске заступни- ке распростра. Говорник моли председника, да пи- тање о Прањинијевом предлогу овако формалише: Же- ли ли кућа, да се о предлогу одма, или у понеде- љак већа?

Да би се преирици једном крај учинио, донесе Алберт Немет посебан писмен предлог: Да кућа реши, да се Милетић одма на слободу пусти.

М. Јокај: Ако ми не изарадио, да се Миле- тић одма на слободу пусти, то би ми учинило, као што је нека језерла учинио, који је два човека с овом праветом обесити дао: он се нада, да ће му ва то накнадно одобрење стићи. Ако имунитетна комисија и сабор буду признали, да је уапшење незаконитим путем учинио, то онда неће бити ни- каква начина, којим би се неправда, која је Миле- тићу уапшењем нанесена, загладити могла. (Допа- дање с лева.)

Затим се приступи гласању на Неметов пред- лог, који буде већином гласова одбачен.

Жедењ и интерелује министра финансије у по- гледу ваја од 15 милиона, који је министар фи- нансије Лоњеји са једном бечком друштвеном бан- ком подписао. Пошто није ни цис- ни транслатив- ски сабор, а ни делегације министра на то оупно- моћили, то није интерелант, на основу којег је закона овај зајам учинио? и чиме правда тај свој поступак?

Интерелација ће се доставити министру фи- нансије.

Е. Шимоњи подноси у име више једномишље- ника овај предлог, за који моли, да се што пре на дневни ред стави: С обзиром на то, што ће ужа- сними ратом између Француске и Немачке државни одношаји Европе зацело значајну промену претри- ти морати; с обзиром на то, што су Немци пре- дајом код Седана све оно постигли, што су као пол- рата означили; с обзиром на то, што француски на- род никако није вољан, да се у унутарње ствари Немачке меша, да Немачка сад већ освојачки рат води, да намерава да Француску подјарји и Париз лубарда, да трајан мир тек онда насати може, ако се ни један народ у унутарње одношаје другог народа не меша, угарски је народ испочетка са сим- патијама прато Немце, али сад се мора одлучно за Французе изјавити; угарски сабор позива дакле своју владу, да у заједници с другим владама на- стоји, да се што скорије мир закључи. (Допадање с лева.)

Овај ће се предлог у четвртак на дневни ред ставити.

О предлогу Прањинијевом већа ће се у понедељак с овим се седница заврши у пола 1 час, и иду- ћа се за понедељак у 10 часова пре подне сакаже.

### Француско-пруски рат.

Догађаји на бојном пољу, као да се не- престаним оклевањем Немаца оваким даном по Француску на воље обрћу. Докле се с једне стране с лубардањем Париза оклева и нови ролови за одпочетак главне акције одређују, докле се с друге стране по целој Француској журно образују не само омања оделења своје- вољаца, слободњачке чете за одбрану отачабине, него и само повеће армије, којима је задаћа, да што пре јужне пределе Француске од не- пријатеља очите и из заувети положаја исте- рају. Слободњачке чете пак по свим крајевима, гдгод се немачке трупе појаве, ове нападају и сваку им свезу са осталом војском отежавају, тако где је досад довољно било, да поједине компа- није по својој вољи шићарити и рану набављати могу, ту су сад нужни читави батаљони и саме регименте, јер нису сигурни, да ће које већ доста оружаном становништву, које слободњач- ким четама одолети моћи. Растурени гласови, да је Мец већ на продају принуђен, неопотвр- љују се, шта вашо непрестано стижу вести о новим значајнијим нападајима Базеновим, који јака квара немачкој војској под Мецом наноси. Тако из Турса од 10. октобра јављају да је тамошње министарство из Нештата а 9. о. м. ова денена стигла: 2. октобра напао је Базен са 80.000 војника на немачки стан, и уништио је 26 пруски батаљона и 2 регименте кавале- рије, разорио је немачке најтврђе опкопе и отео 193 кола с раном и чебаном. Немачке осадничке трупе више су се пута измењивале, почем оу војници честим Базеновим нападајима уморени били. Базен овака два часа налаже да се знаци за нападај дају и да топови с тврђава пуцају, због чега Пруси морају да су непрестано на опрезу. Пруски офицери веле, да су тифус, Базен и неспавање њихова три највећа непријатеља. — Пуз ово кад се још узме, да овим јесњег ладног времена, равне приљончаве болести немилице десеткују редове немачких војника, онда се лако може представити траљав положај, у који сваки

даном немачка војска долази, и ако се што скорје не приступи одлучном решавању француско-немачке катастрофе, то врло лако могу наступити околности, на које Немци после предаје код Седана ни помишљали нису.

Да би ово, што горе наведено потврдити могли, навешћемо овде извештај самог једног Пруса, који у „Бер. берлинским новинама“ овим речима изјављује своје страховање, ако се још са лубардањем Париза оклеваће буре:

„Једина наша брига сад је та, да се са лубардањем Париза више не оклева, и да се шћиме тако нежно више не поступа. Топови за опсађивање ту су, али се још непрестано примећује, да су више дипломатски објери и комбинације почетак главне акције пречили и задржавали, нежели оскудица на нужним топовима. На сваки начин јасно је, да није очекивању задоста учињено, ако се француска престолница само добро опсела. О коликоји ране, којом се Париз снабдео, види се, да је наша главна команда у заблуди била, као што је то случај и са Мецем, за који се још пре неког времена јавило, да је врло слабо с раном снабдевен. Тако исто преварила се она јако у рачуну, да ће се у Парву јаки судари између разних странака изродити, и још пре неколико недеља присполе брвојавне вести о крвопролићу по парижким улицама и подобра, осташе само као пуста жеље.

Очевидно је, да је предстојећа опасност јако парализује једно другима зближила, и по вестима, које у последње време држање њихово на јавност изнесоше, значајно се изменило понашање и држање војске у Парву, него што је то пре недељу две дана било. Последње је већ време, да се последње средство, лубардање, обзљем одпочне, јер слике и прилике, које се по целој Француској указују, опомињу на то. Истина, да су новообразоване француске армије досад овуа, где год су се с немачком војском судариле, побједне биле, али је факт, да у знатном броју у овим француским окружјама својеволјци, као из земље ничу, и засад омање често састављају, али који доцнаје могу бити чети наше војске врло опасни. Нуз то још долази, да је стање наших војника под Мецем по поузданим вестима врло жалосно, које ће се наступањем зимег доба због оскудице на скровишту још више погоршати. Довољно разлога, да се са штедњом већ једанпут престане, коју ће поштеђени за слабост нашу сматрати, и њој се са највећом енергијом одупрети.“

О добијеној победи Француза код Сен Кантона на дан 26. септембра пише неки официр из 53. пруске пешачке регименте ово:

Једно помешано одељење војске, од чести од наше регименте, даље 3 ескадрона од 14. хусарске регименте, и од 61. и 22. пруске пешачке регименте, 1 батерија артиљерије под заповедништвом ђенерал-мајора Шмида, у целом 1500 војника, пође у намери, да округ Еше од својеволјада очисти. 22. и. м. наиђемо ми код Вендла и Мо-а на једну чету од 500 људи, коју одма растерамо, и од њих 36 заробисмо. Од 22. до 23. и. м. пођемо уз канал Ес и наваљасмо рану без да смо на какав значајнији одпор наишли. — Код Жружа и Рупи пређемо 26. изјутра по мосту канал, да би одатле у Сен Кантен продри, пошто се тамо, као што нам заробљеници причаше, баш тада образовала својеволјачка чета и цео округ на оружје позван, и то на заповест владе у Туроу. — Од Рупи води широка, дена пољана у фабричку варош Сен Кантен. Други је пак био искварен и с дрвима испрекрштан. Наравно, да нам је то путовање у 1 час продужило. Вен.-мајор Шмид пошље 15 хусара у варош, да разгледа, да је коју непријатељ поseo, и да градоначелника или претекта на предају позову. (Сен Кантен је отворена варош.)

Тек што су се наши хусари на по часа вароши приближили, али буду од једне чете наоружаних грађана, који им се на супрот ставише, пушкама дочекани. Пошто су они у много већем броју били, то се хусари брзо натраг повуку. Венерал-мајор Шмид заповеди одма, да кавалерија варош са свију страна опколи. 1 ескадрон остане код нас и одма се опреми за нападај. У подужем реду, наслањајући се на досну обалу канала, а с лево стране на један шанап, који је пун воде био, угледамо ми поведик број оружаних, који су од чести у војничким хаљинама (мобилни гардаши), од чести у широким чакширама и грађанским хаљинама обучени били, окупа око 6000 људи. И неколико топова повдарише нас. Против оваког очекивања извржаше они стално први нападај; кад је наша батерија приспеала и прилично одпочела њихове редове решетати, они не узмакоше. Пошто ми први пут из пушка опалимо, буде нам мирно, без иједног метка наложено, да с бајонетима ударимо. Ужасну ватру оборише на нас својеволјци, када им се приближисмо. Наш нападај с бајонетима изпаде жалосно, т. ј. ми бисмо с губитком сувијени. Ја нисам никад видео

Француза, да су се с таквом мирношћом и сталношћу борили, као овом приликом.

Још двапут покушасмо, да с јуришањем продremo, али се оба пута морасмо натраг повратити, шта више непријатељ, који је нашу слабост приметно, лати се сад сам нападаја и сузбије нас према каналу, у тој нужди приспе нам помоћ, наши хусари беху на северу вароши уздуж канала у предграђе д'Ишл продри, али овде наиђоше на барикаде, тако исто беше на каналу при уласку у варош један по велики и јак опког дигнут. — Одма отидоше тамо наши војници из 61. пешачке регименте, а и ми сами покушасмо још један нападај, који увешто и за руком испаде. Међутим заповеди ђенерал-мајор Шмид, да се наша батерија против десног непријатељског крила намери и ужасна ватра са гранатима отвори, којом непријатељ буде приморан, да се повуче натраг, и ми тиме напред коракнумо. Ми се дочепамо првих кућа у предграђу д'Ишл, и барикада, које Французи жестоко бранише; овде се сад указа грозан привор, кроз сваки прозор, кроз сваку рупу летела је на нас танад из пушка и камење бацано. — Ми се борисмо с ванредном храброшћу, али све беше неуспешно, сила нас непријатељска (могло је бити око 10.000 људи, који нам на супрот стојаху) надвада и сузби. Наши хусари од 14. регименте дођоше у врло велики теснац и од наша три ескадрона, једва имадосмо ми при повратку један; тако исто прођоше и пешаци од 61. пруске регименте, који су се на барикадама и на каналу борили. — Ми се срамисмо, што се после жестоке борбе, која је трајала 6 часова трајала натраг повући морасмо, и то не од војника, него од оружаних грађана потучени. — Предграђе смо запалили. Према смо непријатељу велике губитке нанели, то ипак нашој страни оплакујемо 365 (?) мртвих и рањених. Ми се повукосмо у Ла Ферте натраг.

НОВИ САД 11. окт. Данас у 3 часа по подне била је главна скупштина српског новосадског певачког друштва.

Пошто се искупило довољан број чланова, председник друштва г. Кода овдашњи одличан грађанин отвори скупштину кратком добродошлицом изјављујући жељу своју, да се друштво што већма учвроти, како би одговарајући достојно своје позиву осветлило име и себи и овој вароши која и иначе лепо име ужива у нашем народу. Пошто је тим скупштина отворена, и извештај год. одбора Коста Бокшан изнесе друштвено стање касе, положе дојакосњи часници друштвени своје чести, но скупштина и овом приликом једногласно избере досадашњег председника г. Коду за председника, и за ову годину, А. Хаџића за подпредседника, К. Триковића за тајника, К. Бокшана за благајника и Ђ. Брадића за актуара друштвеног и на 12. За тим је изабран годишњи одбор од 12 лица.

За тим тајник друштвени прочита предлог годишњег одбора, који је донесен у том погледу, да дружини већи помет даде, како би се боље могло друштво учвртити. Предлози су ови: 1. Да се од срп. црквене општине моли извесна материјална припомаћ, и по том 2. да се црквено певање редовно учи и о благим данима у цркви поји. 3. Да се женскиње на суделовање у певачку дружину позову. За њихово поучавање одредиће се посебан сат. 4. За оне који тек сада ступају у дружину певача, да се одреди приправни стечај. 5. У опште да се утврди система, да се чланови посебне уче, како би се тим начином на поједине певаче времена уштедити могло. 6. Како за члана помагача тако и за певаче да се дипломе издају. 7. Да се држе редовна села.

Сви су предлози пријемни у скупштини онако како их је одбор донео; само је трећа тачка допуњена с тим: да се и деца из основних школа која су способна, могу примити на учење, — а шеста тачка је одбачена.

Уз то је још донесен предлог, да се друштво обрати професорској колегији са преставком, да се допусти ђацима гимназије, да смеђу као певачи у друштво долазити, и било је гласова и о томе да се расписе стечај на место учитеља менаџа, но ово је остављено на увиђање одборово.

С тим је седница завршена. Желити је да се грађанство мало више узуме за певачко друштво, јер без општег зајумана бадава ће се доносити, ма како добри закључци.

„П. Д.“ јавља, да је Ђ. В. краљ, преставку српско-народног овогодишњег сабора којом се тражи, да се у Новом Саду за штампарске ствари постави поротни суд, предао министру-председнику гр. Андришићу, да му овај по прелудушању дотичног надлежног министра о овој ствари извештај поднесе.

## НОВИЈЕ.

Тур, 11. окт. Уверавају, да је Енглеска овде и у Берлину у петак предложила услове

за примирје, тако исто да је поднела основе, на којима би се преговори о миру повести могли. У депешама из Беча, Лондона и Брисла ириче се нада, да ће поново поведени преговори добрим плодом уродити. — Овдашња влада изјавила је, да ће за сваког француског својеволјаца, кога буду Немци ратним судом на смрт осудили, по једног немачког заробљеника пушкарати дати.

Берлин, (истог дана.) (Званично.) Венерал Витх посео је 9. о. м. Шарт. Пред Парвом после одбијеног нападаја од стране Француза 9. о. м. влада подгун мар. Из Меца стижу сваки дан многобројни француски бегунци; прва паралела (опкој) према југо-западном фронту од Шлетштета подигнута је. На немачкој страни беху у борби 32 топа, наш губитак три војника.

Брисл, (истог дана.) Пруси још нису дошли под Амјен. Околна места утврђују се јако. — По „Ендепанд. Беллу“ вођени су непосредни преговори између Бизмарка с једне стране, Бавона и Трошија с друге стране, и већ је дошло до подпизивања уговора за мир, али Бизмарк ненадно захте као гаранцију уговора, да немачка војска уђе у Париз, јер по његовом мишењу, то би једино извршење уговора ујамчити могло. Венерал Троши на то није смео пристати, јер није био сигуран, да би то повољно било становништву парижском. Базен је преговарао као маршал Француско; он ће се за кратко време предати морати (?). Венерал Боа-је повратио се у Мец. —

Листови „првезака“ парижки, а на име „Ревал“ жестоко нападају на Трошија. 2. окт. била је једна депутација код владе, која је упитала, да ли је потина, да се причеви орлоански у доарској војоци налазе. Жил Фавр одговорило, да он за то ништа не зна; светиња, која се беше пред његову палату изкупила, развиће се с ускликом: Живела социјалистична република!

— Из Вердена јављају, да је редовна опсада одпочела, и град као и варош лубардају се сваки дан, без да је досад какав успех учињен. 8. о. м. учинила је француска посада нападај на друму према Е Обокурту и продрла беше до Фромезеја, где је немачка резерва настањена била, која продирању Француза на пут стана. Фромезеј заваде Французи гранатима. У исто време буде изаслато једно појаче оделене Француза према Белвиљу и Флери, које немачке предстраже према Брасу и Восу сузбије, и сатим се одма натраг поврне. Французи овим нападајима многе батерије освојише и опколе разорисше. Губитци немачке војске: рањен свацир и 85 војника.

Лондон, 10. окт. „Тајмс“ и „Дели Нјус“ саопштавају о мисији Кератрија у Мадриду: Кератри је имао да изрази код шпанске владе, да ова дагне забраву на извоз рана, оружја и коња; Прим је одбио тај захтев, јер би то био прекршај неутралности.

Лубардање Мезијора, ма да је истекао рок примирју, веће се још за неколико дана одпочет. Француски гарнизон у њему броји 5—6000 војника. — Тврђаву Бич опколили су 8000 Немаца са довољним бројем топова.

Цариград, 11. окт. Порта је дозволила да се сазове бугарски синод ради избора екзарха за бугарску цркву и ради поравнања с цариградским патријархатом.

— По једном бечком дописнику „Еленера“, у министарском савету, који је ових дана објављаван, утврђен је трошак, који је на угушење божељког устанка учињен. Цола свота износи 3,974,000 ф. од које ће се 30 процената од угарске делегације искати.

## ПОПРАВКА.

У прошлом броју подкрала се погрешка која смисао квари. У 7-м реду одозго у чланку „Мађарима“ треба после појединаца ово: истакао, да надојаји све своје друштво; јер је римска држава тако била склоњена; да се појединац и т. д.

## ПОЗИВ.

Главна скупштина оснивача народне штампарије биће у недељу 25. октобра (6. новембра) у 2 сата после подне у дворани српског „друштва за радност“ (а не, као што погрешно беше јављено, у недељу 18. (30.) октобра, пошто је тај дан новосадски вапаш).

Позивају се дакле сви оснивачи народне штампарије, који су потписали обвезаницу од 100 фор., и до сад исплатили прву рату од 50 фор., да не пропуште у ту скупштину доћи, јер ће се том приликом важне ствари предузети, а на име израдиће се статут за друштво. У Новом Саду, 11. октобра 1870.

О Д Б О Р:

## Књижевне вести.

Преплатницима „Срп. нар. школе.“

9-ти број „Срп. нар. школе“ ушао је тек данас у штампу и изићиће за 8 дана. При себи листа задесила нас је та негода што у овдашњим штампаријама неможе наћи задоста

потребних слова, преона је та уклоњена и лист ће изићи издати одједно најбољим срп. словима у штампарији Хорњанскога у Пешти. Заостали бројеви изићиће што скорје један за другим. И овом приликом позивамо свеколике родољубе да се претплате на овај једини острани српски лист за наставу и васпитање.

Преплата је за осам бројева, што ће изићи до краја ове године само 1 фр. а. вр.

Имамо још потвуних бројева из почетна.

Чланци, преплата и рекламације шиљу се потписаноме.

У Будиму, 9. октобра 1870.

Стеван В. Поповић,  
уредник „Срп. нар. школе.“  
Ofen Taban 144.

## Трговина и обртност.

Пешта, 10. октобра. На нашој житној пијаци због кишовитног времена била је данас радња са шеницом добра, воља на куповање приметнија, попуца и обрт слаб; у 5 новчића плаћало се више. Остала рава слабо је пролазила, по непромењеним ценама.

Званично обележене цене биле су ове:  
Шеница пот. 87 фун. 4 ф. 55 фун., 800 5 ф. 35 н., 85 фун. 5 ф. 10 н. — 28 н. све на каси. Стално-београдски 85 фун. 5 ф. 28 н. — 30 н. Хевешка 84 фун. 4 ф. 75 н. на каси за северни влак. Све на полске центе.

Курс од 11. окт.

Дукати — — — — — 5.91  
Сребро — — — — — 121.75

## ОГЛАСИ.

### Стечај.

Овим се расписује стечај за место повереника и економа у манастиру Бездина, с којим местом склопана је месечна плата од 40 фор. а. вр. поред стана и препитвања у кући.

Молбенице ради попуњења места тога снабдеване сведочеком знања и покуства економичног, упућују се најдалеко до 28. октобра о. г. или на управу манастира Бездина с поштом Deutsch St. Peter, или на надзорника Петра Видака у вел. Кикинду.

2—3

Управа мана. Бездина.

ТРГОВИНА

## ЈОВАНА ЂУРЧИЋА

за модни, галантеријски и бели еспап код „златног гровца“ у Новом Саду,

(пређе М. Р. Стојковића.)

Учтиво препоручује поштованој овдашњој и странијој публици, највећи избор у следећим артикулама: најновији женски огртача, најбољег румбуршког и креског платна, фини салвета и чаршавица за сто, лепа завеса за прозоре; мушки и женски врло добро сшројени и шивени кошуља; сваке врсте женски шенира и добри ципела; најновији горњи и дољњи шмикета, лепа цеоћа, венапа за младе и неова (шлјајера); мушки и женски дуксера и чакшира; курјука и лепа шљивона, поме, буџелара, албума, брошева и минбуша, разне врсте дувањара, као и све остале за кућу нужне ствари по што

5—5

!!!јефтинију цену!!!

## Шарлота Витхалм

дипломирана учитељка,

узима си слободу пошт. родитељма јавити, да је она примила женско васпиталиште од Ј. Иза-а, које се у Тамишграду (Temeswar) на великој пијаци у Шруговој кући бр. 166 налази.

Ученице, биле из меета или стране примаћеду се како у кост и квартир тако и без тога у васпиталиште. Уписивање траје до 1. новембра о. г. у поменутом заводу.

За немачки, француски, српски и мађарски језик, као и за клавир и цртање поста-рако се, тако, да ће осим мене још три гувернанте и три стручна учитеља суделовати.

Женски послови оваке струке обављаће се по најновијем и најпрактичнијем начину. Ја се наддам, да ћу пошт. родитеље тим више задовољити, што сам намерна сваког месеца испите пред родитељи и гостима држати. Програм ко жели, нека се на мене обрати извола.

Из Тамишвара 6. (18) октобра.

1—2

## ОВЛАШЋЕН СОПСТВЕН ПРОИЗВОД НАЈЛЕПТИНИЈЕ ФАБРИЧНЕ ЦЕНЕ, ПОШТЕНА ПОСЛУГА.

КОШУЉЕ мушке: од фина и постојана холанд. платна по 1 ф. 50—75 н. 2 ф. до 2 ф. 50—75 н. 3 ф. до 3 ф. 50 н. Од фина и постојана румбург. плат. по 4, 5 и 6 ф. Везене париске: по 7, 8, 9, 10, 11 и 12 ф. Гаће од румбургерска платна немачке 1 ф. 25 н., 1 ф. 50 н., 1 ф. 75 н. до 2 ф. Магарске 1 ф. 25 н., 1 ф. 50 н., 1 ф. 75 н. до 2 ф. Дечије кош. по 1 ф., 1 ф. 25 н., 1 ф. 50 н., 1 ф. 75 н. до 2 ф. 2 ф. 50 н.

ЖЕНСКЕ кошуље од фина и постојана хол. плат. модне 1 ф. 50 н., 1 ф. 75 н. до 2 ф., 2 ф. 25 н., 2 ф. 50 н., 2 ф. 75 н., богато везене 3 ф., 3 ф. 50 н. до 4 и 5 ф. Од најве. румбург. плат. са финим везом и узусни уметци париски по 6, 7, 8, 9, 10 и 11 ф.

12. румбург. бели марама 2 ф., 2 ф. 25 н., 2 ф. 50 н., 2 ф. 75 н., 3 ф., 3 ф. 50 н., 4 ф., 4 ф. 50 н., 5 ф., 5 ф. 50 н., 6, 7, 8, 9 и 10 ф.

За мушке кошуље молимо дељину од гола врата. Еспап се плаће са Nachname. Кошуље које најбоље нестоје, или п. г. купци, који разумно увиде да су обманута, прецењени, преварени, нека исте одма враћају.

АДРЕСА: Alexander Stanischits befugt. Waschwar. Fabrikant, Wien Wollzelle Nr.9. 243—8—2—4